

Genlyd fra fortiden

öDend første Afften, jeg var hos dem, som jeg var falden i en liden Slum, og Liuset inde hos dem var udslugt, fik jeg høre der nedre udi Huset en Sang og Hujen, hvor hos de sloeg paa en Tromme, som er et Skind, treket ofver et Tønde Baand eller deslige. Det varede vell en 1/2 Time, imidlertid holt de lidet op, da en begynte at giøe som en Hund, og andet saadant Aberie meere.ö

Citatet er nedskrevet af missionæren Hans Egede i dennes dagbog den 6. marts 1722, og er et af de ældste vidnesbyrd om trommen i Grønland.

Normalt forbindes trommen med angakok'en (shamanen) og rituelle seancer, men trommen blev også anvendt til underholdende trommesange og -danse. Trommen benyttedes endda til retslige afgørelser, hvor trommeduellens taber kunne blive så skamfuld, at han gik til fjelds. På denne måde var den arktiske tromme, kaldet *qilaat*, tillagt en særlig rolle i de inuitiske samfund, og den er stadig ó på lige fod med ulo'en og kajakken ó nærmest et ikon.

På sporet af trommen

Ved undersøgelser i Grønland har arkæologen det privilegium, at der ses en lang kontinuitet i landets kultur. Dette gør, at man ofte kan følge traditioner, og herunder redskabsfremstilling, flere hundrede år tilbage i tiden. Trommens historie kan følges i hele Thulekulturen (ca. 1200-1900) via mundtlige overleveringer og arkæologiske fund. Samtidig kan trommens spor følges tilbage til Sen Dorset (ca. 650-1200 e. Kr), men trommen har formentlig også eksisteret i Saqqaqkulturen med de tidligste mennesker i Grønland ó for altså næsten 4.500 år siden!

Foto: Trommesang i Uummannatsiaq 1911.

Men så lyder spørgsmålet til en million: hvordan kan vi genkende noget, der er udgravet, som en trommedel? Dertil har de skriftlige kilder nemlig ikke nogen klar definition. Så det spørgsmål besluttede jeg mig for at svare på ó og det satte mig på noget af et detektivarbejde.

Under lup

Nationalmuseet blev min base de næste par måneder, hvor jeg nærstuede 11 fund fra Igdlutalik¹, der var udgravet og fortolket som trommedele af arkæologen Therkel Mathiassen tilbage i 1933. Jeg fotograferede, tegnede og målte nøje genstandene, der bestod af én komplet trommeramme, fem dele af en trommeramme og fem trommehåndtag. Det lyder umiddelbart ikke som et imponerende materialeomfang, men hvis man tager de samlede trommefund fra Grønland i betragtning, så var materialet tilstrækkeligt til formålet.

Foto: Eget foto og egen tegning af udgravet trommehåndtag.

Da jeg havde studeret de 11 trommefund sammenholdt jeg dem med beskrivelser af både arkæologiske og historiske trommer fra Grønland. Det gav mig mulighed for at se, hvilke karakteristiske træk, der gik igen på trommerne og derfor måtte være med til at gøre dem genkendelige. Det viste sig, at jeg kunne opstille en tese for, hvordan en trommeramme og et trommehåndtag kunne genkendes. Mine undersøgelser viste nemlig, at trommerammen kræver en fure, der løber langs trommerammens yderside, da denne er med til at holde trommeskindet på plads vha. senetråd. Trommehåndtaget derimod viste sig at være karakteriseret ved en kær, fordi den gør det muligt at fastgøre håndtaget til selve rammen. Trommens fingeraftryk var fundet!

Til gengæld er andre dele af trommen betydeligt vanskeligere at genkende efter flere hundrede år i jorden. Det gælder især trommeskindet, der typisk var fremstillet af skindet, milten, mavesækken eller blæren fra enten hvalros eller en stor sæl. Disse bløde materialer findes kun yderst sjældent bevaret ved en udgravning, fordi de hurtigt bliver nedbrudt af naturen. Det kunne jo ellers være interessant at se, om der var malet mønstre på trommeskindet, hvilket er tilfældet på historiske trommer i Alaska.

Trommens ophav

Jeg valgte også at undersøge, hvorvidt de to karaktertræk kunne gøre trommen genkendelig i andre egne af Arktis; nemlig i Canada, Alaska og Sibirien. De alaskiske og sibiriske trommer viste dog flere variationer: trommer med eller uden en fure, og trommer med eller uden en kær. Så i de lande må der findes andre måder at genkende trommen på.

¹ En boplads fra Thulekulturen i Ataa sund bag Disko Bugt

Men ganske opsigtsvækkende kunne jeg iagttage, at de ældste trommedele fra Grønland (dateret til Saqqaqkulturen) både i trommerammens tykkelse og diameter ligner trommer fra Alaska og Sibirien, der typisk måler ca. 60-70 cm i tværmål. Dette tyder altså på, at trommerne i Grønland til at starte med var store og kraftige, mens at de med tiden blev til den mindre tromme, vi i dag kender på ca. 30-40 cm i diameter. Dét er interessant, da vi blandt Saqqaqkulturens andre genstande ser lignende tegn på et sibirisk ophav.

Trommens fremtid ó vil nye toner lyde?

Med koloniseringen af Grønland i den første del af 1700-tallet blev trommesangen og -dansen af kirkens folk anset for at være en hedensk synd og derfor set skævt til. I 1937 og 1962 rejste eskimologen Erik Holtved langs Grønlands kyst med det formål at foretage lydoptagelser af netop trommesang, men han blev slemt skuffet, da bopladserne, som han kom frem til enten havde få eller slet ingen trommer. Den kirkelige mission havde været så effektiv, at trommen var blevet tabubelagt. Men hvordan er forholdet så i dag mellem grønlænderne og den arktiske tromme ó har trommen udsigt til en genoprejsning?

I 2012 kunne trommedans opleves i Sisimiut kirke. Reaktionerne på dette møde kunne sidenhen følges på KNR's hjemmeside ó og vandene var tydeligvis delte. Nogle mente, at det kun var på tide, trommen fik sin plads i kirken, mens andre foretrak, at gudstjenesten og trommedansen forblev adskilte.

Jeg mener, at trommen ó ligesom ethvert andet musikinstrument ó har det privilegium, at den kan være en kulturel platform, som fællesskabet kan mødes omkring. Trommen er nemlig ligeglad med din alder, dit køn, din sociale stand eller din politiske overbevisning ó den er bare glad for at blive spillet. Som sagt var trommen aldrig blot angakokkens redskab, men derimod et redskab, som fællesskabet brugte til at udtrykke følelser. Ikke alle trommer bør ende som museumsgenstande, men de trommer der gør, dem nærstuderer jeg gerne!

Foto: Her peger jeg på kærven, mens furen løber langs trommerammens yderside.

Referencer

Gulløv, Hans Chr. (eds.) et al. 2005. '*Grønlands forhistorie*', 1. udgave, 2. oplag, Nordisk Forlag, København

Grønnow, Bjarne 2012. 'The Backbone of the Saqqaq Culture: A Study of the Nonmaterial Dimensions of the Early Arctic Small Tool Tradition' in *Arctic Anthropology*, Vol. 49 (2), Board of Regents of the University of Wisconsin System

Hauser, Michael 2010. 'The song tradition of the Inughuit' in *Meddelelser om Grønland*, vol. 36 (1), Man & Society, København

Mathiassen, Therkel 1934. 'Contributions to the Archaeology of Disko Bay' in *Meddelelser om Grønland*, vol. 93 (2), C. A. Reitzels Forlag, København